คาดการณ์ความแห้งแล้งในพื้นที่ทำการเกษตรจากสภาวะฝนทิ้งช่วง ปี 2566

ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในชวงฤดูฝน โดยปกติแลวจะเกิดขึ้นในช่วงกลางฤดูฝน ประมาณปลายเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งเกิดจากสภาวะฝนทิ้งช่วง โดยภัยแล้งลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นหรือบางบริเวณ บางครั้งอาจครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างเกือบทั่วประเทศ

ดังนั้นเพื่อเตรียมรับสถานการณ์ความแห้งแล้ง การคาดการณ์ความแห้งแล้งในพื้นที่เกษตรกรรมจากสภาวะฝนทิ้งช่วง กรมพัฒนาที่ดินจึงได้มีการคาดการณ์ความแห้งแล้งจากสภาวะฝนทิ้งช่วงล่วงหน้าสำหรับใช้ในการจัดทำแผนเตรียมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยใช้วิธีการถ่วงน้ำหนักจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดการณ์ความแห้งแล้งประกอบด้วย

1. ข้อมูลเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงกายภาพแสดงถึงความเสี่ยงต่อการเกิดความแห้งแล้งอาทิ เช่น ข้อมูลดิน ระยะห่างจากแหล่งน้ำต้นทุน เป็นต้น
2. ข้อมูลสถิติพื้นที่ประสบความแห้งแล้ง
3. ข้อมูลพื้นที่เสี่ยงความแห้งแล้งด้านอุตุนิยมวิทยา
4. ข้อมูลและปัจจัยแวดล้อมอื่นที่สำคัญ ได้แก่ ปริมาณน้ำที่พืชต้องการใช้ตลอดอายุการเพาะปลูก และปริมาณน้ำต้นทุน
5. ข้อมูลคาดหมายอากาศช่วงฤดูฝนของกรมอุตุนิยมวิทยา

การคาดการณ์พื้นที่ทำการเกษตรที่มีโอกาสเกิดฝนทิ้งช่วง จะแบ่งระดับความเสี่ยงเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงโดยการป้องกัน ลด และบรรเทาผลกระทบ เตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญเหตุ ออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. เสี่ยงปานกลาง ปัจจัยแวดล้อมไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกตลอดอายุการเพาะปลูก พืชเกิดการเหี่ยวเฉา ไม่ให้ผลผลิต หรือผลผลิตลดลง
2. เสี่ยงมาก เมื่อทำการเพาะปลูกแล้วพืชนั้นตายได้

จากการคาดการณ์พื้นที่เกษตรกรรมที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง ปี 2566 พบว่าพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทานที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก หลายพื้นที่มีโอกาสประสบปัญหาภัยแล้งจากฝนทิ้งช่วงได้ โดยเฉพาะนาข้าวบางพื้นที่มีโอกาสเกิดภัยแล้งในช่วงต้นฤดูกาลเพาะปลูก ซึ่งเป็นช่วงของการเจริญเติบโตทางลำต้นและใบ บางพื้นที่จะส่งผลกระทบในช่วงระยะการตั้งท้อง ซึ่งจากการคาดการณ์ ปี 2566 พบว่าพื้นที่ เกษตรกรรมที่มีโอกาสประสบความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง รวม 48 จังหวัด คิดเป็นเนื้อที่ 3,863,498 ไร่ ได้แก่

1. ภาคเหนือ พื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทานที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง จำนวน 17 จังหวัด 169 อำเภอ 744 ตำบล คิดเป็นเนื้อที่ 1,721,947 ไร่ ได้แก่ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ตาก นครสรรค์ น่าน พะเยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ แพร่ แม่ฮองสอน ลำปาง ลำพูน สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี
2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทานที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วงจำนวน 17 จังหวัด 220 อำเภอ 868 ตำบล คิดเป็นเนื้อที่ 1,002,093 ไร่ ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุดรธานี และอุบลราชธานี

3. ภาคกลาง พื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทานที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง จำนวน 8 จังหวัด 60 อำเภอ 252 ตำบล คิดเป็นเนื้อที่ 1,005,373 ไร่ ได้แก่ กาญจนบุรี ชัยนาท ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี ลพบุรี สระบุรี และสุพรรณบุรี

4. ภาคตะวันออก พื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทานที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง จำนวน 6 จังหวัด 35 อำเภอ 115 ตำบล คิดเป็นเนื้อที่ 134,085 ไร่ ได้แก่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว

ตารางที่ 1 ตารางแสดงพื้นที่คาดการณ์พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดฝนทิ้งช่วงในพื้นที่ทำการเกษตร ปี 2566

ภาค	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
เหนือ	กำแพงเพชร	10	42	161,001
	เชียงราย	16	69	45,178
	เชียงใหม่	16	48	29,334
	ตาก	9	43	61,697
	นครสวรรค์	14	60	277,652
	น่าน	12	52	49,946
	พะเยา	6	19	25,498
	พิจิตร	11	25	13,077
	พิษณุโลก	8	53	161,055
	เพชรบูรณ์	11	98	516,736
	แพร่	8	39	74,594
	แม่ฮ่องสอน	7	15	2,114
	ลำปาง	13	73	125,498
	ลำพูน	5	14	24,402
	สุโขทัย	8	31	43,820
	อุตรดิตถ์	8	34	46,679
	อุทัยธานี	7	29	63,666
ผลรวมภาคเหนือ	**17**	**169**	**744**	**1,721,947**
ตะวันออกเฉียงเหนือ	กาฬสินธุ์	13	61	44,218
	ขอนแก่น	21	83	31,952
	ชัยภูมิ	14	48	37,429
	นครราชสีมา	28	177	616,233
	บุรีรัมย์	16	49	46,512
	มหาสารคาม	12	44	6,497
	มุกดาหาร	4	8	10,400

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ภาค	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
	ยโสธร	9	40	28,330
	ร้อยเอ็ด	11	45	8,559
	เลย	13	47	30,539
	ศรีสะเกษ	9	36	28,319
	สกลนคร	14	52	17,318
	สุรินทร์	12	30	7,387
	สุรินทร์	12	30	7,387
	หนองบัวลำภู	5	9	1,715
	อำนาจเจริญ	5	13	1,961
	อุดรธานี	16	55	17,546
	อุบลราชธานี	18	71	67,178
ผลรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	**17**	**220**	**868**	**1,002,093**
กลาง	กาญจนบุรี	12	67	219,967
	ชัยนาท	5	11	7,767
	ประจวบคีรีขันธ์	7	12	2,868
	เพชรบุรี	6	11	1,890
	ราชบุรี	6	20	37,327
	ลพบุรี	10	76	566,372
	สระบุรี	9	37	104,276
	สุพรรณบุรี	5	18	64,906
ผลรวมภาคกลาง	**8**	**60**	**252**	**1,005,373**
ตะวันออก	จันทบุรี	2	3	1,130
	ฉะเชิงเทรา	4	10	7,910
	ชลบุรี	8	22	10,275
	ปราจีนบุรี	5	19	30,173
	ระยอง	7	11	4,837
	สระแก้ว	9	50	79,760
ผลรวมภาคตะวันออก	**6**	**35**	**115**	**134,085**
ผลรวมทั้งหมด	**48**	**35**	**1,979**	3,863,498

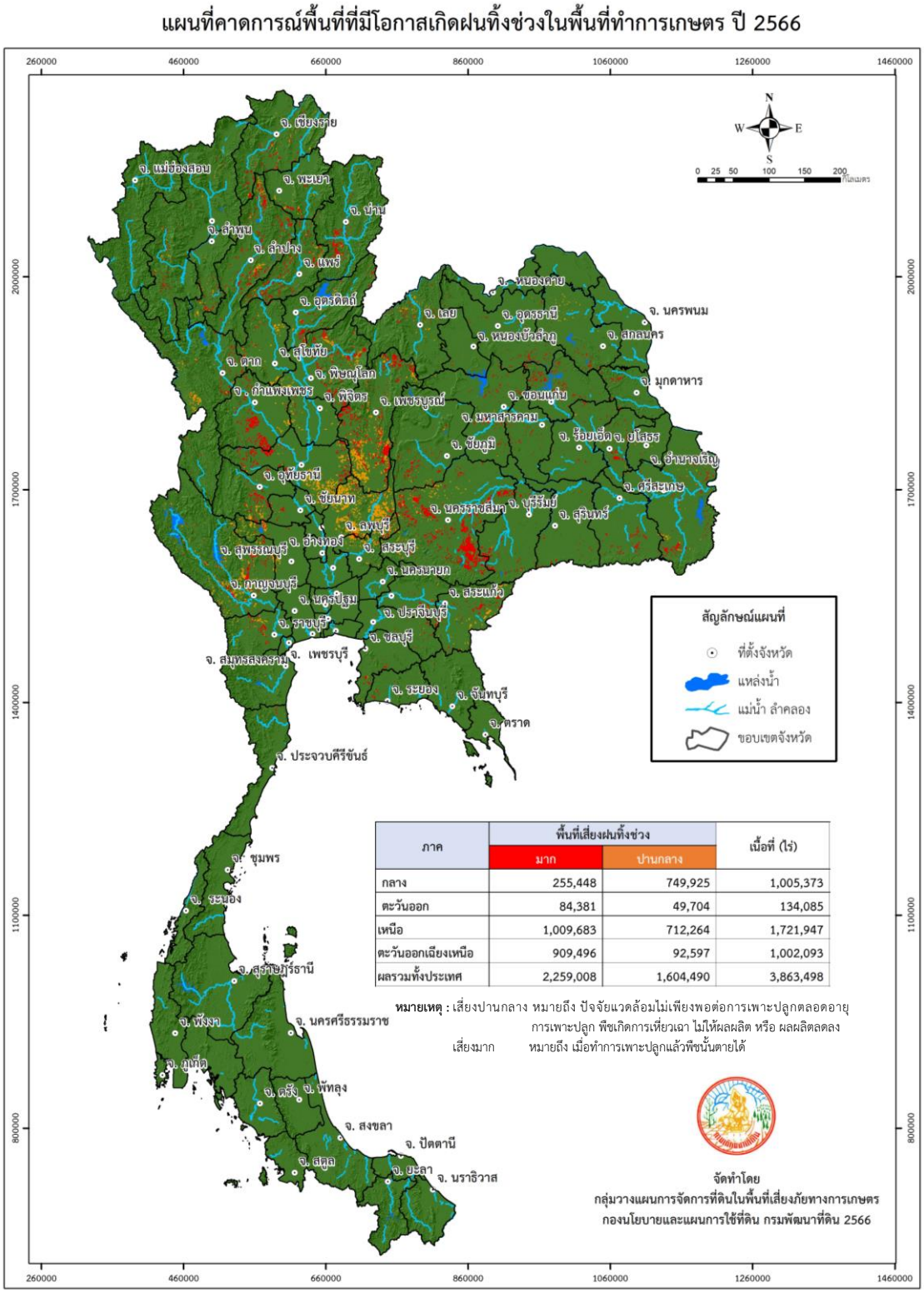

ภาพที่ 1 แผนที่คาดการณ์พื้นที่ที่มีโอกาสเกิดฝนทิ้งช่วงในพื้นที่ทำการเกษตร ปี 2566

แนวทางการจัดการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากความแห้งแล้งจากฝนทิ้งช่วง ในพื้นที่เกษตรกรรม

พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งจากฝนทิ้งช่วง เป็นพื้นที่ที่มีแนวโน้มในการขาดแคลนน้ำ จะต้องให้มีการเก็บกักน้ำ การชะลอการไหลของน้ำ และการเพิ่มระยะเวลาการไหลของน้ำให้ยาวนานขึ้น เนื่องจากแหล่งที่มาของน้ำในประเทศไทยได้รับน้ำจากน้ำฝนในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พายุไต้ฝุ่น และดีเปรสชั่นที่พัดผ่าน กรมพัฒนาที่ดินจึงมีแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดความแห้งแล้ง ดังนี้

1. การกักเก็บน้ำไว้บนผิวดิน

เป็นการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำผิวดินเพื่อให้เกษตรกรกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงแล้ง และเป็นแหล่งน้ำสำรองในระยะฝนทิ้งช่วง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินมากขึ้น โดยการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขนาด 1,260 ลบ.ม.

2. การเก็บน้ำไว้ใต้ดิน

2.1 การเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด เพื่อช่วยให้ดินเก็บกักน้ำได้มากขึ้น

2.2 การรณรงค์ไถกลบตอซังแทนการเผาในพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อลดการสูญเสียน้ำ และสามารถใช้เศษวัสดุทางการเกษตรสำหรับคลุมดินเพื่อลดการระเหยของน้ำ

2.3 รณรงค์และส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้กับดิน โดยการปลูกหญ้าแฝกรอบไม้ผล หรือรอบแปลงปลูกผัก โดยในช่วงหน้าแล้ง ให้ตัดใบหญ้าแฝก เพื่อลดการคายน้ำ ลดการใช้น้ำของหญ้าแฝก ใช้ใบคลุมโคนต้นไม้ และแปลงผัก

2.4 การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน เป็นการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ต้นน้ำ ช่วยในการชะลอความเร็วของน้ำทำให้น้ำซึมลงดินเป็นน้ำใต้ดินเพื่อเติมให้กับแหล่งน้ำในพื้นที่ตอนล่าง ลดปริมาณตะกอนดินที่จะไปสะสมในแหล่งน้ำ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ

3. การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม โดยการปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และความต้องการของตลาด ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ความสมัครใจของเกษตรกร

ข้อมูล ณ วันที่ 27 เมษายน 2566
กลุ่มวางแผนการจัดการที่ดินในพื้นที่เสี่ยงภัยทางการเกษตร
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน